

Ljiljana KOVAČEVIĆ
Beograd

УДК 681.324:30

KAKO SE KAŽE ? **Rečnici na Internetu**

Kada bi se izjašnjavali o tvorevini 20. veka koja će najviše uticati na čoveka ovoga, upravo započetog, stoleća - glasali bi za Internet. Ova neverovatna mreža svih mreža, koja u naručju ljuljuška zemljinu kuglu i nudi informacije tako različite, i toliko brojne, da svaku procenu broja korisnika i protoka informacija primamo sa rezervom, je Vavilonska kula našega doba. I u njoj su jezici pomešani, mada, priznajemo, jedan se izdvaja. Izreka, iz detinjstva znana, *koliko jezika govoriš, toliko ljudi vrediš* - važi i danas. Posebno kada je jedan od njih engleski. Engleski, doduše, zauzima drugo mesto na listi najvećih jezika, prema broju ljudi kojima je to maternji jezik, ali je na Internetu bez konkurencije. Dakle, ako korisnicima Interneta želimo da saopštimo nešto, a da recepcija bude laka, i bez smetnji, recimo to na engleskom. Ako nam ne ide od ruke, koristimo rečnike. Naćićemo ih, mnogo njih, na mreži. Ako smo ponosni korisnik nekog od malih jezika, približimo ga svetu tako što ćemo ga ugraditi u neki od velikih mnogojezičkih rečnika i ponuditi drugima. Kao što su to mnogi već učinili.

Svrha ovoga teksta je da predstavi rečnike dostupne preko Interneta, upozori čitaoce na raznovrsnost pojava oblika, razlike u sadržaju i načinu korišćenja. Pažnju ćemo usmeriti na specijalizovane rečnike koji pokrivaju široko shvaćenu oblast bibliotekarstva, Evidentiraćemo i rečnike u kojima je srpski jezik značajnija komponenta.

Kada se kaže *Rečnici na internetu* to podrazumeva veliki broj različitih prezentacija, odnosno stranica na web prezentacijama. Neke rečnike ćemo konsultovati online, neke preuzeti i instalirati na lokalnom/sopstvenom računaru, druge kopirati i listati na ekranu ili štampati. Zato je neophodno naglasiti razliku između isključivo online dostupnih i offline upotrebljivih rečnika, odnosno mašina za prevođenje i govornih mašina.

Onlajn rečnici (online dictionaries)

ne mogu se kopirati na lokalni računar. Oni se isključivo pretražuju preko mreže, najčešće putem ekrana za interaktivnu komunikaciju. Željena reč ili fraza se unosi samo dok je korisnik priključen na internet, obično korišćenjem prozorčića za unos pitanja. Mogu se zadati i uslovi koji ograničavaju ili proširuju pretraživanje, odnosno uređuju izlazni format odgovora. Korišćenje online rečnika je skupo za individualnog korisnika, u poređenju sa rečnikom koji se dobija kopiranjem softvera na lični računar. Ali, online rečnici se redovno ažuriraju, pa su zbog toga i aktualni i mnogo bogatiji od offline konkurencije.

Oflajn rečnici (offline dictionaries)

se uspostavljaju preuzimanjem (download) odgovarajućeg softvera koji se zatim instalira na lokalni/lični računar. Uz softver obično ide i baza rečnika, koja se periodično dopunjava. Neki od tako instaliranih rečnika mogu se dopunjavati i od strane korisnika. Dobra vest u ovome je što je veliki broj takvih softvera besplatan (freeware), a loša što je baza rečnika često nedovoljno bogata, pogotovo kada su u pitanju mali jezici.

Onlajn dostupne mašine za prevođenje (online text translation engines)

nude različite mogućnosti za prevođenje teksta. Dužina teksta i format mogu biti, od slučaja do slučaja, propisani. Neke mašine za prevode samo sa engleskog na veći broj evropskih jezika, dok ima i onih koje prevode bidirekciono ili multidirekciono. Što se formata tiče, pojedine mašine podržavaju prevod teksta u txt, rtf, html formatu kao i prevod e-mail poruka.

Oflajn mašine za prevođenje (offline text translation engines)

koriste se kako za prevođenje, tako i za intenzivno učenje jezika.

Primer online mašine za prevođenje je *Eurodicautom*,
<http://eurodic.ip.lu/cgi-bin/edicbin/EuroDicWWW.pl>

Ova višejezička terminološka baza podataka Evropske komisije, trenutno koristi 12 jezika. Pokriva širok spektar znanja, mada je prvenstveno usmerena na tehničke termine, akronime i skraćenice kao i fraze koji se koriste u dokumentima Evropske zajednice. Sadrži preko 6.000.000 reči.

foreignword.com

Vrlo kvalitetan servis nudi i *Albert Fontaneda's machine translation tools online*

<http://www.foreignword.com>

Mašina za prevođenje simboličnog naziva *Babylon*, koristi se online, ali i offline

babylon.com
Information @ a Click

<http://www.babylon.com>

Babylon je servis za prevođenje, rečnik, ali i informacioni servis koje omogućava korisniku da jednim klikom dobije definiciju pojma, prevod, i čitav niz drugih informacija preko jedinstvenog interfejsa. U pozadini Vavilona krije se značajna baza rečnika, opštih i specijalnih. Softver za pokretanje rečnika se može preuzeti i koristiti offline.

Govorne mašine (text to speech machine)

čitaju napisani tekst, odnosno sintetizuju zvučnu sliku napisanog teksta. Obično je propisan format teksta. Naprimer,

ReadPlease

<http://readplease.com>

čita tekst napisan u rtf formatu glasno, naravno na engleskom.

Rečnici u tekstualnom ili HTML formatu,

jednojezički i višejezički, uređeni kao popisi termina, sa definicijama ili bez njih, često su deo internet prezentacija akademskih institucija, kompanija, biblioteka, kao i ličnih prezentacija. Podaci o priređivaču ili grupi koja održava te stranice su naznačeni. Takvi rečnici se mogu kopirati i koristiti u ličnom radu. Pravila ponašanja na Internetu nalažu da se, kada se koriste kao podrška radu, navedu podaci o izvoru.

Prema sadržaju prezentacija, rečnike bi mogli sistematizovati na sledeći način:

Jezički portali

To su, kao što im ime govori, prolazi koji vode ka sajtovima, stranicama i servisima koji se odnose na jezike i informatičke proizvode vezane za jezik. Ovakvih prezentacija ima više, a bogatstvom sadržaja i pouzdanošću adresa izdvaja se

YourDictionary.com <http://www.yourdictionary.com> Ovaj sajt daje adrese preko 1.500 rečnika na internetu koji predstavljaju 230 jezika, upućujući i na niz lingvističkih izvora: stranice koje se bave izradom rečnika, gramatikom pojedinih jezika, pravopisom, učenjem jezika. Poseban kvalitet ove prezentacije predstavljaju informacije o ugroženim jezicima, među koje prema navodima na sajtu spada više od polovine od 7.327 jezika i dijalekata, koliko ih je do danas registrovano.

Istraživanja jezika mogu biti veoma zabavna, a i deo organizovane zabave. Ljubiteljima ukrštenica, rebusa i sličnih mozgalica preporučujemo

Logos <http://www.logos.it>, sajt na kome se pored interaktivnog višejezičkog rečnika mogu naći i izreke, anagrami, šale, sportske vesti, sve što poziva na razmenu ideja i iskustava, jednom reči na stvaranje dobrih vibracija u višejezičkom okruženju.

Rečnik za automatsko prevođenje, reč po reč, na 12 jezika.

Metarečnici

pretražuju više onlajn rečnika istovremeno. Ponuda može biti različita: traži se reč na određenom jeziku, sa definicijom ili bez nje, bira se grupa rečnika koji su po mišljenju korisnika relevantni, ili se prepušta mašini za pretraživanje da napravi optimalan izbor. Kao primer neka posluži

Onelook Dictionaries <http://www.onelook.com> koji istovremeno, naravno ako mu se zada ta opcija, pretražuje 675 online rečnika sa korpusom od 2.879.914 reči. Definicije izlistava na 6 svetskih jezika.

Jezički rečnici su izuzetno brojni i lako dostupni. Navešćemo stoga dostupne rečnike srpskog jezika, prvo one koji se mogu koristiti bez ograničenja, a zatim rečnike komercijalno dostupne, ali sa mogućnošću korišćenja na određeni rok

Englesko-srpski i nemačko-srpski rečnik

<http://www.krstarica.com/recnik/nemacko-srpski/>

<http://www.krstarica.com/recnik/>

Srpsko-engleski rečnik

<http://www.drenik.net/scripts/drenik/recnik.asp>

Englesko-srpski i srpsko-engleski

<http://pretrazivac.com/indexrecnik.shtml>

Holandsko-srpski, i englesko-srpski rečnici

<http://www.juga.com/dutchyu/>

<http://www.juga.com/engyu/>

Konverzacioni švedsko-srpski rečnik

<http://w1.418.telia.com/ču41803154/SveSerb/sveserb.html>

Mašine za prevođenje sa engleskog na srpski u okviru projekta WinDict (Dictionaries for Windows 95) su proizvodi novijeg datuma. Mogu se kopirati, ali samo na probu, ili vremenski ograničeno korišćenje.

<http://softseeksearch03.zdnet.com>

Word Translator for Windows: English to Serbian Cyrillic

Shareware **Date:** Jan 29, 1999 **Size:** 3.21 MB

Word Translator for Windows: English to Serbian Latin v5.3

Shareware **Date:** Jan 29, 1999 **Size:** 3.18 MB

Dictionary 2000

podržava 14 jezika: English, French, German, Greek, Italian, Latin, Norwegian, Polish, Portuguese, Russian, Serbian, Spanish, Swahili, and Swedish i prevodi sa jezika na jezik: Shareware **Date:** Oct 13, 2000 **Size:** 4.47 MB

Bosnian-English Bilingual Dictionary

Bosnian-English and English-Bosnian rečnik sa 42.500 reči

Na probu 30-dana: Jan 23, 2001 **Size:** 3.39 MB

Rečnici akronima daju razrešenja akronima, a i skraćenica, na jeziku originala. Bolji sajtovi omogućavaju pretraživanje korišćenjem zvezdica, i na ciljnom jeziku. Preporučujemo

AcronymFinder <http://www.acronymfinder.com> sa bazom od preko 180.000 akronima.

Tezaurusi, opšti i specijalizovani smeštaju reči u semantičku mrežu, prikazuju sinonime i antonime. Primer opšteg, veoma korišćenog tezaurusa engleskog jezika je:

Merriam-Webster's
COLLEGIATE® THESAURUS
<http://www.m-w.com/cgi-bin/thesaurus>

Frazeološki rečnici koriste pre svega profesionalni pisci i prevodioci. Na osnovu tražene reči ili sintagme pronalaze frazu smeštajući reč u željeni kontekst, npr.

The Phrase Finder

<http://www.shu.ac.uk/web-admin/phrases/search.html>

Rečnici klišea funkcionišu na sličan način, navodeći poznate fraze i klišea.

Cliché Finder

<http://www.westegg.com/cliche>

Rečnici rima, na usluzi pesnicima, pronalaze reči koje se rimuju ili slično zvuče kao ciljna reč, ili nalaze reči koje imaju isto ili slično značenje kao zadati pojam

<http://rhyme.lycos.com>

Enciklopedije i leksikoni

prikazuju pojmove sa širokim objašnjenjima, i u kontekstu svetskog ili specijalizovanog znanja. Bez konkurencije je

<http://www.britanica.com>

Rečnici slenga

popisuju specifičnu reči neknjiževnog govora na različitim jezicima, preporučujemo

http://www.geocities.com/online_slang_dictionary/slang.html

Specijalizovani rečnici ili glosari

pokrivaju određenu disciplinu, grupu disciplina ili nauku. Obično daju i definiciju pojma i sinonime. Neki od njih omogućavaju i prevođenje termina, odnosno čitave rečenice, pa i teksta u tekstualnom ili html formatu sa jezika na jezik. Skrenućemo pažnju na nekoliko rečnika iz bibliotekarstva, uz napomenu da je bibliotekarstvo na kraju 20. veka inkorporiralo sredstva i metode informacione tehnologije, pa i terminologiju za tu tehnologiju

vezanu. Zato, kada na Internetu pretražujemo rečnike bibliotekarstva i informatike, obuhvatamo i rečnike interneta i računarstva

Metalexis

<http://www-rocq.inria.fr/qui/Philippe.Deschamp/divers/metalexis.html>

Izuzetno bogat, a probran, jezički portal iz informatike

Liste de dictionnaires de termes informatiques : Computers and information technology dictionnaires

<http://fmc.utm.edu/~crpeckham/compdico.html>

Portal za francusko jezičko područje. Lista od preko 80 rečnika na francuskom jeziku, ili dvojezičkih.

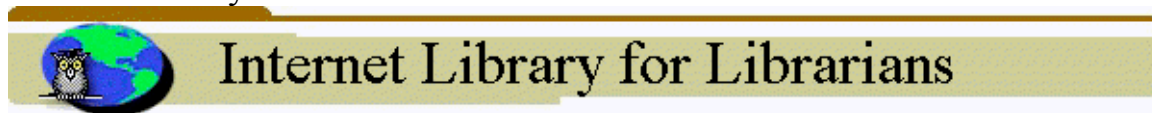
Bibliotheks-Glossar se izdvaja bogatstvom termina

<http://www.bibliotheks-glossar.de>

To je onlajn dostupan terminološki nemačko-engleski i englesko-nemački rečnik. Sadrži oko 50.000 termina, akronima i skraćenica iz oblasti izdavačke delatnosti, bibliotečkog poslovanja i elektronske obrade podataka.

Internet Library for Librarians

http://www.itcompany.com/inforetriever/dict_lib.htm

Internet biblioteka za bibliotekare je sajt bogat informacijama, raznovrstan i veoma posećen i visoko ocenjen od strane internet zajednice, sudeći po broju linkova koji ka njemu vode. On upućuje korisnike na nekoliko terminoloških rečnika, od kojih je najobimniji ODLIS, a ostali su mnogo skromnije sadržine, ali korektno urađeni u html formatu.

ODLIS: Online Dictionary of Library and Information Science

<http://www.wcsu.edu/library/odlis.html>

ODLIS je online dostupan rečnik, obuhvata izdavaštvo, štamparstvo, istoriju knjige i automatsku obradu podataka, i sadrži 2.300 termina sa objašnjenjima. Namenjen je profesionalnim bibliotekarima studentima bibliotekarstva i informatike. Dokument je izrađen u hipertekstu, sa

ugrađenim vezama između pojmova. Može se kopirati i koristiti na ličnom računaru.

Glossary of Bibliographic Information by Language

<http://www.mun.ca/library/cat/lang/biblang/htm>

Sadrži izbor terminologije vezane za nabavku i katalogizaciju na 9 evropskih jezika.

A Glossary of Cataloguing Terms

<http://libraries.ou.edu/depts/cataloging/catgloss.htm>

Terminološki rečnik, sadrži pojmove uzete iz AACR2.

Glossary of Library Terms

<http://www.lib.uconn.edu/lib-assingments/glossary.htm>

Popis termina iz bibliotekarstva sa definicijama.

Glossary of Library Terms

<http://campusgw.library.cornell.edu/newshelp/glossary.html>

Rečnik namenjen korisnicima bibliografske baze biblioteke Univerziteta Cornell.

The Information Professional's Glossary

<http://www.sir.arizona.edu/school/glossary.html>

Kvalitetan rečnik bibliotekarskih termina sa objašnjenjima, namenjen pre svega studentima informatike i bibliotekarstva Univerziteta u Arizoni.

Mali rečnik Interneta

http://www.nbs.bg.ac.yu/int_recn.htm

Englesko-srpski rečnik sa definicijama. Rečnik je prvobitno objavljen u priručniku *Internet za bibliotekare*.

Internet Literacy Consultants. ILC Glossary of Internet Terms

<http://www.matisse.net/files/glossary.html>

U html formatu, kopiranje slobodno za nekomercijalnu upotrebu.

Free On-Line Dictionary of Computing

<http://wombat.doc.ic.ac.uk/foldoc/index.html>

Po našem sudu najbolji rečnik iz informatike, isključivo online dostupan, redovno dopunjavan, sadrži 13.000 termina uključujući i kompjuteraški žargon.

[Bookbinding and the Conservation of books](http://palimpsest.stanford.edu/don/don.html)

<http://palimpsest.stanford.edu/don/don.html>

Terminološki rečnik knjigoveštva i konzervacije.

Online enciklopedija Internet i kompjuterskih termina, *Webopedia*

webopedia

<http://www.webopedia.co.yu>

Prezentacija nije preterano bogata, ali se dopunjuje. Štampana verzija je dostupna u časopisu Internet ogledalo.

Terminologija pretraživača

http://www.cadenza.org/search_engine_terms/isrchsr.shtml

englesko-srpski rečnik, profesionalno urađen u html formatu.

Završavajući ovaj pregled rečnika želimo da naglasimo da je je, zahvaljujući stalnom povećanju ponude na Internetu, teško precizno sistemazizovati njihove pojavne oblike. Naime, svaki ponuđač želi da svoj sajt obogati uvođenjem sve novijih proizvoda ili novih načina za pristup i korišćenje informacija. Nužna je posledica takvoga delanja da se softveru za pretraživanje rečnika dodaje i modul za prevođenje, a onda i za zvučnu interpretaciju pročitanog. Svako novo pretraživanje daje i nove informacije, potvrđujući da je samo promena stalna, a da je količina dobrih vibracija na I neternetu neizmerna.

Napomene

- 1) Prvih deset jezika u svetu prema broju osoba kojima je to maternji, ili prvi, jezik su:
Mandarin Chinese 726.000.000; English 427.000.000; Spanish 266.000.000; Hindi 182.000.000; Arabic 181.000.000; Portuguese 165.000.000; Bengali 162.000.000; Russian 158.000.000; Japanese 124.000.000; German 121.000.000
Izvor: The Cambridge Encyclopedia of Language
- 2) Pretraživanje završeno 9. februara 2001.

Rezime

Rečnici su deo bogate ponude na Internetu. Svrha ovoga teksta je da predstavi rečnike dostupne preko Interneta, upozori čitaoca na raznovrsnost pojavnih oblika, kao i na razlike u sadržaju i načinu korišćenja. Pažnja čitaoca se usmerava na specijalizovane rečnike koji pokrivaju široko shvaćenu oblast bibliotekarstva. Rečnici u kojima je srpski jezik značajnija komponenta posebno su evidentirani.

**Lilana Kovačević
Kak nado skazatâ ?
Slovari na INTERNET**

Rezäme

Slovari àvlàätsà ~astää bogatogo predlo`enià na INTERNET. Celâ àtogo teksta predstavità slovari predostavlennäe na INTERNET, predupreditâ ~itateleè o raznootrazii pokazatelânâih vidov, raznice v soder`anii i sposobe polâzovaniâ. Vnimanie ~itateleè napravlàetsâ na specializovannäe slovari, ohvatávaäæie {iroko ponätuâ oblastâ bibliote~nogo dela. Slovari, v kotorâh serbskiè àzâk àvlàetsâ zna~itelânâm komponentom, osobenno zaregistrovanâ

**Ljiljana Kovačević
How do you say it?
Dictionaries on the Internet**

Summary

Dictionaries are a part of the rich offer on the Internet. The aim of this paper is to present available dictionaries on the Internet, draw the readers attention to the diversity of dictionaries, their different contents and the ways they can be used. Specialized dictionaries which cover the wide filed of librarianship are signaled out. Dictionaries where the Serbian language is an important component are specially listed.